

עלה תורה

תפילת

ינווריה

וחלי כחח

מרכיוו יווהר וומדי

וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי הַיּוֹם לֹא אוּכַל עוֹד לָצֵאת וְלָבוֹא וַה' אָמַר אֵלַי לֹא תַעֲבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה.

יכול שחשש כחו, תלמוד לומר (דברים לד:ז) לא כהתה עינו ולא נס לחה. אלא מהו לא אוכל, איני רשאי שנעלה ממני הרשות ונתנה ליהושע. דבר אחר, לנאת ולבא בדברי תורה, מלמד שנסתמו ממנו מסורות ומעינות החכמה.

קשה הדבר מאד לכאורה, על מה עשה ה' ככה למשה איש האלקים להשכיחו התורה אשר היתה לו למנה, ולסתום בפניו מעיינות החכמה שלא יוכל לצאת ולבוא בדברי תורה? ואם מפני שהגיע ארכי [שררה] של יהושע, שלא יהא לו העדר כבוד לומר עליו שאינו גדול כמשה רבינו, בשביל זה אינו מהראוי שישכח דברי תורה בעודנו חי, הלא 'אין שלטון ביום המות' (קהלת ח:ח), וכשיגיע זמנו של יהושע יטול גדולתו על כל פנים?

אבל יובן היטב על ידי שנבאר גם כן מה שאמרו רז״ל (בבא בתרא עה:א) ׳זקנים שבדור אמרו פני משה כפני חמה, פני יהושע כפני לבנה׳. שגם זה צריך טעם, מדוע באמת אמרו כן שפני משה כפני חמה ופני יהושע כלבנה, ואל מה כיונו, ולמה דווקא זקנים שבדור אמרו כן?

ונראה לעניות דעתי דבר הגון בזה על פי מה שאמרו רז"ל (חולין ס:ב), שמתחלה נבראו המאורות שוין, וקטרגה הלבנה שאמרה, אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד כנודע. אם כן לפי שיהושע לא רצה להיות גדולתו בשותפות עם הזקנים, כי בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו, שכך היתה מדתו שהיו פניו כפני לבנה, לכן בא אליו הדיבור תביא לבדך כפי מדתך. והזקנים הרגישו בזה ביותר. (לפי שלא אבה חברתם בהנהגה, מזה ידעו שפניו פני לבנה שמשם אחיזת נשמתו, וביארנו בעזרת ה' במקום אחר (בדרוש שאגת אריה), שזהו גם כן שנתעצלו בהספדו כמו שאמרו בפרק האורג (שבת קה:ב), ואין כאן מקומו) מה שאין כן משה היה נדמה לפני חמה, מפני שהיה במדתו כחמה שלא נתקנאה בממשלת הלבנה עמה ורצתה להיות שולטנותה בשותפות. ועל כן משה אזיל לשיטתו ומדתו (ובמקום אחר ביארנו עוד בזה ענין הקפדת יהושע על אלדד ומידד, ומה שאמר לו משה (במדבר יא:כט) 'מי יתן כל עם ה' נביאים') שהיה סבור שכן צריך להתנהג בשררה בחברת הזקנים כדרך שהיה הוא נוהג בזמנו.

והנה מפני זה שיהושע היה פני לבנה, היה מוכרח שימות משה על כל פנים קודם שיטול

יהושע הגדולה. ואף על פי שהיה משה רוצה להיות תלמידו לא הועיל לו, כדאיתא במדרש (דברים רבה ט, ט) שהיה היום מתקשה כנגדו והשמש לא רצה לשקוע. וכל הרעש הזה למה, אלא הענין הוא מחמת שהיה משה פני חמה. וכך מבואר בזוהר (וילך רפד, א) שאמר לו הקב״ה חמה. וכך מבואר בזוהר (וילך רפד, א) שאמר לו הקב״ה שהלבנה שולטות בעוד השמש קיימת? בודאי שזמן שלטון הלבנה הגיע והיא לא תשלוט כל עוד אתה קיים. והיינו לפי שהיה פני חמה ומדתו כמדת השמש. וזהו שלא רצה השמש לשקוע כל זמן שהוא בעולם, ועל כן אי אפשר לו לשלוט עם יהושע בזמן אחד.

עיקר ענין התפילה הוא הדבקות והקירבה

הנה ענין התפילה שמתפללים ומבקשים בעת צרה, הוא נשגב מאוד, ואינו כמו שחושבים העולם במושכל ראשון שדבר פשוט הוא, וכמו שנראה בפשטות מפירוש המלות שהוא כדרך שאדם שואל צרכיו ממלך בשר ודם, מבקש ממנו שיעזרהו. אך באמת אין ענין הבקשות בתפילה שאלת צרכיו בעלמא, אלא דעיקר ענין התפילה הוא הדביקות והקירבה אל השי"ת, ושיכיר שכל מקרי בני האדם הכל בא מאתו יתברך והוא לבדו בידו להיטיב. וכמו שכתב המבי"ט (בית אלוקים שער התפילה פ"ב) וז"ל, כי לא היתה תכלית התפילה כדי שיענה, אלא להורות שאין בעולם מי שראוי להתפלל אלא לא-ל יתברך, ולהכיר שאין מי שימלא חסרונו אלא הוא יתברך. אבל לא שתהיה התפילה לתכלית השגת המבוקש.

עוד כתב שם וז"ל, ויכיר קודם תפלתו לאלהיו, כי אין מי שיכול לתת את שאלתו ולעשות את בקשתו, אלא הוא ית', כי הוא ברא את העולם, ולו נתכנו עלילות, ולזה צריך להקדים ולסדר שבחו של מקום, לומר שהוא יודע ומכיר כי מצד שבחו וגדולתו שהוא מקומו של עולם ואין העולם מקומו, הוא ראוי שיתפללו אליו, כי הוא מוריש ומעשיר משפיל אף מרומם, ואומר ועושה גוזר ומקיים, ואין מי יאמר לו מה תעשה. ולכן שואל ממנו שאלותיו ומשליך עליו יהבו והוא יכלכלהו. עכ"ל.

והנה בחידושי ר' חיים הלוי (שם) כתב לבאר דתרי גווני

כוונה יש בתפלה,
האחת כוונה של
פירוש המילות,
עומד בתפלה לפני ד',
וכמו שכתב הרמב"ם
טז) וז"ל, כיצד היא
הכוונה, שיפנה את
לבו מכל המחשבות
וויאה עצמו כאלו
הוא עומד לפני מלל

continued on pg 2

		September 10/11 – ליקוואוד - מנים לפרשת וילך					
מוצאי שבת		יום השבת		ליל שבת		ערב שבת	
7:11	שקיעת החמה	8:58	סו״ז קרי״ש מג״א לחשבון המעלות	7:10	פרישה ממלאכה (לתוספת שבת)	1:25	מנחה גדולה (גר״א)
7:53	ג' כוכבים קטנים	9:43	סו״ז קרי״ש גר״א וגר״ז	7:13	שקיעת החמה	4:02	ט׳ שעות (להתחלת סעודה)
8:24	ע"ב דקות	10:46	סו״ז תפילה גר״א וגר״ז	6:53-7:53	מזל מאדים (לענין קידוש)	4:35	מנחה קטנה (לעשיית מלאכה)
8:34	ר״ת ד׳ מילין לחשבון המעלות	12:52	חצות היום (סעודת שחרית להב״ח)	7:54	צאת ג' כוכבים (לקרי"ש לפני סעודה)	5:54	פלג המנחה (גר״א וגר״ז)
12:53	חצות הלילה (לסעודת מלוה מלכה)	1:24	מנחה גדולה (גר״א)	732-513-3466 ext. 106 publish@alehzayis.com	נערך ע"י הרב משה ברוך קופמאן	6:55	הדלקת נרות

עלה תשובה כיצד מתודין, אומר

אנא השם חטאתי עויתי פשעתי לפניך ועשיתי כך וכך והרי נחמתי ובושתי במעשי, ולעולם איני חוזר לדבר זה, וזהו עיקרו של וידוי. (רמב"ם הלכות תשובה פרק א הלכה א)

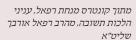
והנה, לענין יוה״כ כתב הרמב״ם (הלכות תשובה פרק ב הלכה ח) וז״ל, הוידוי שנהגו בו כל ישראל אבל אנחנו חטאנו, והוא עיקר הוידוי, עכ״ל. וצ״ע מאי שנא תשובה ביום הכיפורים דסגי בזה שמזכיר את חטאיו גרידא, ומשא״כ בתשובה בעלמא שכתב הרמב״ם צריך גם שיאמר דלעולם אינו חוזר לדבר זה.

ונראה לבאר את החילוק ע"פ מה שכתב המהר"ל בדרשות (דרוש לשבת תשובה, ד"ה ובפרק בתרא) וז"ל, ויש לשאול למה אין יום הכפורים מכפר על עבירות שבינו לחבירו, ואי משום שהיה לו לפייסו, העבירות שבין אדם למקום נמי יעשה תשובה ויפייס המקום, ועוד לפעמים שהולך אותו שחטא נגדו למדינת הים ולא ידע אנה הוא, או שהוא חולה ואינו יכול ללכת אחריו.

אבל רבי עקיבא פירש דבר זה, מה שאין יום הכיפורים מכפר רק על עבירות שבין אדם למקום, ולכך אמר אשריכם ישראל לפני מי אתם מיטהרים, כלומר שמה שישראל מיטהרים ביום הכיפורים הוא בשביל שיש לישראל דביקות בו יתעלה, כדכתיב ואתם הדבקים בה׳ אלהיכם, ועל זה אמר אשריכם ישראל לפני מי אתם מיטהרים כי אין מעלה יותר מזה, והוסיף לומר ומי מטהר אתכם אביכם שבשמים, שבשביל שישראל הם דבקים לגמרי בו יתעלה דבר זה עצמו הוא הסרת והסתלקות החטא מישראל, כי מאחר שהוא יתעלה לא שייך אצלו חטא מסלק החטא מן הדבקים בו, ולכך ביום הכיפורים מפני ענויי נפש והסתלקות הגופניות מישראל ואז יש לישראל דבקות בו יתעלה ודבר זה הוא מסלק החטא מישראל וכו׳. ולכך דוקא עבירות שבינו למקום שנתרחק מן השם יתעלה, השם יתעלה מכפר על ידי שישראל דבקים בו, אבל החטא מצד חבירו לא מצד השם יתעלה אין יום הכיפורים מכפר, עכ"ל.

ומבואר בזה, דתשובת יום הכיפורים חלוקה ביסודה מתשובה של כל השנה, שתשובה בכל השנה אינה תשובה גמורה מתוך דביקות בהקב״ה, ורק עושה תשובה מעצמו שאינו חוזר לחטאו עוד, ומשום הכי צריך לפרט בוידוי גם את ענין החרטה

וגם שמקבל על עצמו שלא יעשה כן בעתיד, אבל תשובה ביום הכיפורים יסודה משום שישראל דבקים בהקב״ה ועל ידי זה מסתלקין החטאין מהם, ובזה סגי בוידוי בעלמא שאומר 'חטאתי'.

יום כיפור -הנהגות הגרי"ש אלישיב זצ"ל (המשך)

נוסח התפלה

יג. קודם שהתחיל רבינו על דעת המקום וכו' אמר בקול 'אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה' ג' פעמים.

יד. בנוסח כל נדרי היה אומר רבינו 'מיוכ"פ שעבר עד יום כפורים זה ומיוכ"פ זה עד יוכ"פ הבא עלינו לטובה'.

טו. רבינו לא היה מכה בכל 'על חטא' רק מפעם לפעם.

טז. אחר ׳כל נדרי׳ היה רבינו נוהג לומר תהלים עם הציבור עד שהגיע זמן תפילת ערבית.

יז. בבית מדרשו של רבינו לא אמרו קאפיט״ל 'לדוד מזמור' אחר מעריב בליל יוהכ״פ אף שבליל ר״ה כן אמרוהו.

יח. בבית מדרשו של רבינו לא היו אומרים מזמור 'לדוד ה' אורי' ביום הכיפורים חוץ מאחר מעריב בליל יום הכיפורים.

יט. בבית מדרשו של רבינו אמרו אחר מעריב ד' מזמורים הראשונים שבתהלים בציבור.

כ. בבית מדרשו של רבינו אחר ד' מזמורי תהלים היו אומרים שיר היחוד אבל רבינו עצמו לא היה נשאר לזה, אלא חזר הביתה.

כא. אף שבכל ימות השנה לא אמר רבינו בעלינו 'שהם משתחוים וגו' לא יושיע', מ"מ בעלינו שבאמצע מוסף של ראש השנה ויוהכ"פ היה אומרו.

כב. בבית מדרשו של רבינו אמרו אחר מוסף ביוהכ"פ תהלים קאפיט"ל ל"ב עפ"י פקודתו [אף ש'עלינו' לא אמרו].

כג. בבית מדרשו של רבינו נהגו שלא לומר ברכו בתרא במוצאי יוהכ״פ.

על פי ספר 'איש על העדה' מהרב יהושע שמשון ברוננער שליט"א

עלה תפלה

ראשונה בלבד.

השכינה, לפיכך צריך לישב מעט קודם התפלה כדי לכוין את לבו ואחר כך יתפלל בנחת ובתחנונים, עכ"ל. וכוונה זו אינה דין כוונה הנוספת על מעשה התפילה, אלא היא מעצם מעשה התפלה גופא, ואם אין לבו פנוי ואינו רואה את עצמו שעומד לפני ה' ומתפלל אין זה מעשה תפלה, ומטעם זה מעכבת כוונה זו שהוא עומד לפני השם בכל התפלה, ואם לא כיון הרי הוא כמתעסק שלא התפלל כלל. ורק במקום שמכוון ומכיר מעשיו ויודע שהוא עומד בתפלה לפני השם, אלא שאינו יודע פירוש הדברים, בזה אין הכוונה אלא דין נוסף על התפילה, ואינו מעכב אלא בברכה

continued from pg 1

ויש להקשות דלכאורה איפכא מסתברא, דאם כוון רק פירוש המלות ולא כיוון שעומד בפני המלך, הדין נותן שיצא שהרי הוא יודע ומכוון מה שהוציא מפיו, ושפיר יש בזה משום בקשת צרכיו. אולם כשאינו מבין פירוש המלות ולא כוון אלא שעומד בפני המלך מה תפילה היא זו, והרי לא ביקש בתפילתו כלום שהרי לא הבין מה שמוציא מפיו.

אך לפי מה שנתבאר בדברי המבי״ט, מיושב היטב. שעיקר ענין התפילה הוא הדביקות והקירבה אל ה׳ יתברך, ונמצא שאם לא כוון לבו שעומד בפני המלך הרי חיסר עצם מהות התפילה וממילא לא יצא אף שכוון פירוש המלות, שהרי עיקר חסר מן הספר שחיסר את עיקר תכלית התפילה לכוון שהוא עומד לפניו ולהתדבק בו יתברך. משא״כ אם לא כוון פירוש המילות אלא שהוא עומד בפני המלך בלבד, יצא, לפי שזו עיקר תכלית התפילה.

מתוך מאמרו של הג"ר אליהו דב וכטפויגל שליט"א הנדפס בספר זכרון יחי ראובן

MINCHA-MAARIV AND SELICHOS

Rabbi Shimon Szimonowitz, Machon Aleh Zayis

The Rema (סימן חקפ"ה) mentions that whoever leads the congregation in saying Selichos should also lead all *tefillos* of the day. The source of this halachah is the Kol Bo: It is the custom that the one who leads Selichos leads Maariv preceding Selichos and Shacharis after Selichos as well.

The Levush explains that the reason for this is the rule of "המתחיל במצוה אומרים לו גמור" – someone who starts doing a mitzvah is expected to complete it. This reason is echoed by the Ateres Tzvi.

However, as the Elyahu Rabba points out, according to this reason only the *tefillos* which **follow** Selichos would become the responsibility of the one who led Selichos, but not those that precede Selichos. This obviously cannot be reconciled with the Kol Bo above.

What about the Maariv that follows Selichos? Since Maariv belongs to the next day, logically it would also not be his responsibility.

The Magen Avrohom writes that the one who leads Selichos should also lead Shacharis, Minchah and Maariv. As pointed out by the Elyahu Rabba, this is quite perplexing. Since the Magen Avrohom cites the Levush's reason of "המתחיל במצוח" he certainly cannot be referring to Maariv of the night before. And since the following Maariv already belongs to the next day, why would that be part of the "גמור"?

The Beis Meir and the Chasam Sofer suggest that since Maariv is in lieu of the אברים ופדרים, which was the completion of the day's *korbanos*, in that sense Maariv is also considered the completion of the day's *tefillos*.

Alternatively, the Magen Avrohom can be explained quite simply. The source for the Magen Avrohom is the Machzor Maaglei Tzedek. This Machzor, published over four centuries ago, contains many important halachos and is cited extensively by the Magen Avrohom.

continued on pg 3

Va'anachnu Kor'im U'mashtachavim...

Rabbi Moshe Maimon, Machon Aleh Zayis

One of the highlights of our *avodah* on Yom Kippur must certainly be the part of *Chazaras haShatz* where the Chazzan

reaches the description of the scene in the Beis Hamikdash when the Kohen Gadol would utter the Shem Hameforash, הוהכהנים "when the Kohanim and the people standing in the Azarah would hear the Shem Hameforash issue from the mouth of the Kohen Gadol..."

We too, attempt to relive that awesome experience, and we prostrate ourselves along with the Chazzan; timing our bow to coincide with the Chazzan's recitation of הריו "they would bow and prostrate themselves and proclaim, Baruch Shem K'vod Malchuso l'olam va'ed!"

This recitation is based on the Mishnah in Yoma (6:2) which makes specific mention of the bowing of the *omdim b'Azarah* at the Kohen Gadol's uttering of the Shem

Hameforash, and the implication is clear that this was a special occasion, experienced only on this holiest day of the year, in the holiest place of all, the Beis Hamikdash.

Yet, asks R' Yaakov Emden in his *Lechem Shamayim*, why indeed was this so special an occasion? Don't we know, based

on the Gemara in Sotah (38a), that the Shem Hameforash was mentioned in the Beis Hamikdash every single day of the year during Birchas Kohanim? Presumably, all the omdim b'Azarah would drop to their knees and prostrate themselves daily during Birchas Kohanim at the mention of the Shem Hameforash. What indeed is so special about the avodah on Yom Kippur in this regard?

The answer, says the Yaavetz, is to be found in an observation of the Arizal. The Mishnah does not say when the Kohen Gadol would mention the Shem Hameforash," but rather, "when the Shem Hameforash would leave the mouth of the Kohen Gadol." On Yom Kippur a striking phenomenon would unfold before the multitudes gathered in the Azarah. Instead of the Kohen Gadol saying the Shem

Dovid Segal — "Cohen Gadol" Oil on board — Private collection

continued on $pg\ 3$

RECENT TITLES

עלה לתרופה

The practice that the one who leads Selichos should lead

"Shacharis, Minchah, and Maariv" can be found in the Maaglei Tzedek on page 200. On the previous page (p. 199), the Maaglei Tzedek states: "From the first day of Selichos, Minchah and Maariv are davened together (i.e., one after another, without a break in between) until the first day of Chol Hamoed Pesach, when they start davening Minchah early and they wait with Maariv until it gets dark."

When Minchah and Maaariv are combined in this way, the same person usually leads both of them. That is how it is done today in shuls which allow "Minchah-Maariv."

Hameforash, the Shem Hameforash would emanate from the throat of the Kohen Gadol on its own - שכינה מדברת מתוך גרונו.

Accordingly, continues the Yaavetz, the bowing of the *omdim b'Azarah* was in response to this awesome spectacle. Throughout the year the mention of Hashem's name by the Kohanim would indeed warrant reverence, as well as the response of Baruch Shem Kvod Malchuso. The act of prostration, however, was reserved Yom Kippur when the mention of Hashem's name would issue directly from the Shechinah, and not from the Kohen Gadol.

Rav Yehuda Ayyash, author of V'zos L'Yehuda on the *avodah* of Yom Kippur, however, rejects this solution. Citing the Arizal himself, R' Yehuda points out that the Beis Hamikdash was unique in that any mention of the Shem Hameforash in the Beis Hamikdash would always emanate from the Shechinah itself. As the Passuk says (Shemos 20:21) of the avodah in the Beis Hamikdash, בכל מקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתיך, Any place where I will mention my Name, I will come and bless you. Some mefarshim understand this passuk to be a grammatical anomaly; "I will mention" should really be understood to mean, "You will mention," yet according to the Arizal, the passuk should be taken completely literally.

Therefore, concludes R' Yehuda, there really was nothing unique about the Yom Kippur bowing at the mention of the Shem Hameforash, and the Mishnah only makes mention of it because it is detailing the complete order of the day in the Bais Hamikdash. Perhaps it is mentioned because there were more people crammed into the Beis Hamikdash on Yom Kippur than any other time--indeed necessitating the miracle of עומדים בשוחוים רווחים but according to R' Yehuda Ayyash, the procedure was essentially the same as any other day when it came to the mention of the Shem Hameforash.

The Rashash, on the other hand, maintains that the Mishnah in Yoma does indeed indicate a special occurrence for Yom Kippur, contrary to the understanding of the *V'zos L'yehuda*. Basing himself on an inference from a Tosfos, the Rashash

In light of this, we can assume that the Maaglei Tzedek wasn't

saying that the one who leads the Selichos must also lead Minchah AND Maariv. Maariv for sure belongs to the next day, and should not be part of the "אומרים לו גמור" But if and when Minchah and Maariv are combined, as he stated on the previous page, the Maaglei Tzedek was saying that the one who leads Selichos also leads Shacharis and Minchah-Maariv; he is expected to lead Minchah because he is supposed

to complete the *tefillos* of that day, and since Minchah-Maariv were combined into one unit, the same person automatically also leads Maariv.

explains that the when the Gemara in Sotah says that the Shem Hameforash was only used in the Beis Hamikdash up to the times of R' Shimon HaTzaddik, it is referring specifically to the Shem Hameforash of Birkas Kohanim, The Shem Hameforash of Yom Kippur, on the other hand, continued to be used in the Beis Hamikdash even after the death of R' Shimon HaTzaddik. This is why the Mishnah in Yoma emphasizes the fact that the *omdim b'Azarah* would prostrate themselves at the mention of the Shem Hameforash; this Mishnah was written after the death of R' Shimon Hatzaddik, and during this timeframe, it was only on Yom Kippur that the Shem Hameforash would be used in the Beis Hamikdash.

We may perhaps propose an alternative solution based on the Gemara in *Kiddushin* (71a) which teaches us that the correct pronunciation of the Shem Hameforash was preserved in secrecy, only to be passed down on an individual basis to the most worthy of the Kohanim, who in turn would guard it in secrecy and purity. At this point, the Gemara quotes the testimony of Rav Tarfon who describes how he himself learned the secret pronunciation. He hid behind the Kohen Gadol during one Birkas Kohanim and overheard him quickly and discreetly utter the Shem Hameforash while the other Kohanim sang the Birkas Kohanim in unison.

It seems plausible to suggest that Rav Tarfon's description was true of all the times the Shem Hameforash was mentioned during the daily Birkas Kohanim in the Beis Hamikdash. Perhaps the *omdim b'Azarah* who were present for Birkas Kohanim never fully heard the Kohen Gadol mention the Shem Hameforash because it was typically drowned out by the singing of the Kohanim. Only on Yom Kippur when the Shem Hameforash was mentioned during the Kohen Gadol's sole recitation of the *viduyim*, was it possible for all those present to hear it clearly and distinctly. This is why the *kor'im umishtachavim* was to become a unique part of the Yom Kippur service and so it remains to this very day.

הקב"ה יחזיר לנו עבודת בית המקדש במהרה בימינו אמן!